

Stiletten

ORGAN FÖR INDEPENDENT LIVING | SVERIGE SEDAN 1986 | NR 2 2007 | 40:-

Tankar genom munnen

Dövas teckenspråk förbjöds och de första böckerna för blinda brändes. Men nuförtiden handlar det inte längre om vi får uttrycka oss utan om hur.

I KANADA SPELAS BLINDHOCKEY | TILLGÄNGLIGHETSMARSCHEN

TANKAR GENOM MUNNEN

Den här gången är Stilettens tema språk. Läs om teckenspråkets och punktskriftens gemensamma historia av förtryck och om hur förtryckande ord kan fyllas med nytt innehåll. Fler ord blir det i artikeln om alla de uttryck som saknas på svenska. Och i artikeln om att märka ord eller att ändra världen, ställs frågor om språket egentligen har någon betydelse, eller om det är annat som bestämmer samhällsutvecklingen. Missa inte heller Anton Hultberg

Hansens analys av varför det blivit trendigt med intellektuella funktionshinder på teve och Internet och läs Gunilla Hårdbergs recension av en bok om Moomsteatern. Notera även nyheten att Oscar Pistorius, även kallad Blade Runner, troligtvis är för bra för att tävla i OS 2008. Trevlig läsning och lös gärna korsordet.

Finn Hellman • Redaktör

FOTO | NINA RAMSBY

REDAKTÖR
Finn Hellman
finn.hellman@stil.se

BILDRED/ ILLUSTRATÖR/ FOTOGRAF/ LAYOUT
Nina Ramsby
produktion@ninaramsby.se

Stiletten

Stiletten | Redaktör Finn Hellman Telefon: 08-506 221 96 Växel: 08-506 221 50 finn.hellman@stil.se | Adress Stils kontor, Arenavägen 63, 7 tr. 121 77 Johanneshov info@stil.se | Tillförordnad ansvarig utgivare: Björn Thorén bjornthoren@bredband.net | Stiletten på webben www.stil.se | Antal utgåvor 6 nummer per år | Prenumerationer 200 kronor, stödmedlem 100 kronor/år Stiletten ingår. | Omslagsbild Nina Ramsby.

STIL är en del av den internationella medborgarrättsrörelsen för människor med funktionshinder - Independent Living. Stiletten är en kanal för STIL och Independent Living- rörelsen i Sverige. Stiletten vill väcka debatt för full tillgänglighet inom samhällets alla områden och visa vilka möjligheter som öppnar sig med personlig assistans.

STILETTEN- MEDARBETAREN HERMAN GRAFSTRÖM I FÖRHÖR

GÖR I DETTA NUMMER?

Herman bidrar i detta nummer med en historisk artikel om motståndet mot punktskriften och teckenspråket. (läs mer på sid 12)
VAD SNURRAR I DIN STEREO?
Esbjörn Svensson Trios Tuesday Wonderland. Såg dem på jazzfestivalen i Linköping nyligen, grymt bra.
VAD GÖR DIG GLAD JUST NU?
Att min bil äntligen är lagad och numera startar när man vrider om nyckeln.
VAD GÖR DIG ARG JUST NU?
Dragspelaren som står

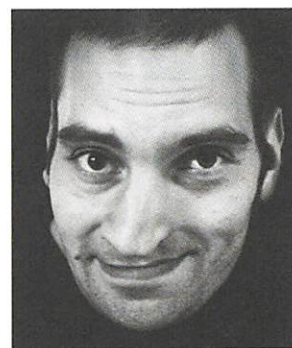

FOTO | KATARINA FÄGERSKIÖLD

nedanför min balkong och spelar samma låt om och om igen hela dagarna.
VILKET TEVEPROGRAM KOLLAR DU PÅ HELST?
Extras, en av de bästa teveserierna någonsin.
Teve på dvd är en fantastisk uppfinning, man kan se om avsnitten tills man kan dem utantill.

Finn Hellman

DESSA MEDVERKAR OCKSÅ: | Anton Hultberg Hansen antonhultberghansen@gmail.com | Herman Grafström herman@grafstrom.com | Malin Jansson evamalinjansson@comhem.se | Lars-Göran Wadén lars-goran.waden@comhem.se | Anna Bergholtz anna@annasvision.se | Susanne Berg susannes.jobb@bredband.net | Kenneth Westberg kenneth.westberg@telia.com | Gunilla Hårdberg gunilla.hardberg@stil.se | Nina Frifeldt ninafrifeldt@hotmail.com | Korrektur: Kait Bessing Kait.bessing@srfstockholm.se

11.

Miffo och mongo
- återta de kränkande uttrycken

14.

Funkofobi och normat
- de nya orden är här

16.

Du behöver inte
förklara dig

19.

Trendigt med intellektuella funktionshinder

22.

Handikappidrottare
har blivit för bra

KORSORD VINN BIOBILJETTER

		FODER				FIRMA-FORM	SES EJ PÅ ÖPPET HAV	ÄR OM- FLUTEN		SVÅRT FÅ RO UTAN	MED BLAD ELLER LOV
			YNGEL- BIOTOP	HÖRS BRUN- STIG TJUR	FLI- TIGT FLYGFÄ			TRAKT	ÅKE BLOM		
		HAR VÄL FRYSEN FULL?			GNOLAS LÄNGE PÅ	MA- RINT PLAGG	T E N N		ÄR VÅR- DIKTEN ETT	L U G N	
		DELFIN MED VIN					ERA ISVAK				
MED LOCK ELLER LOV	E N		BLOM- MOR OCH SOMMAR- BYGGEN								FOLK- DANS
G Å S		NALLE- NAMN		HAR SOMMAR- NATTEN SITT						FEL OCH FÅGEL	
T R O C K			STRÄNG- INSTRU- MENT					HÄST- HÅR			
K N U T			BEVARAR FRUKT OCH BÄR	SÅDAN POLIS FINNS	GRÖN NYANS	GUN PALM YLVA MÅRD		ÄTS NÄSSEL- SOPPA MED	DYSTER ÅSNA	BRA ATT HA I BÅ- TEN	T E T E
GOTT GRÖNT I SKO- GEN							F Å G E L				
N		PLATS FÖR HELG- DAGS- KVALL I VISA									MAJ- MAN
KAN MAN ÖVER VÄRFLO- DEN?					CYKEL- TÅT KOM- MUN?					BÄR ÖVER SMÅTT VATT	
07		HANDELS- PLATS BRUN I SOL						VAL- BORGS- TID			
HAN- NES SYSTEM					VÄDER- STRECK LUGNT FLÖDE		MELLAN FÖRR OCH SEDAN	LÄG- VATTEN ERA FÖR OSS			
SLIPPA IFRÅN						VIKTIG PERSON FÖR PERSSON					
TON TVÅ		LAND- TUNGA			MAJTAL FÖR NORR- MAN						

KORSORD | NINA FRIFELDT

KLIPP UR KORSORDET OCH SKICKA TILL STILETTEN! (SENAST 25/6-07)

Stils kontor, Arenavägen 63, 7 tr. 121 77 Johanneshov. Märk kuvertet "Stilettens korsord".

Vinnaren får två biocheckar till valfri film.

NAMN _____

GATA _____

POSTADRESS _____

Förra numrets korsordsvinnare: Ingela Åkerstedt, Torshälla. GRATIS!

”Syftet med marschen för tillgänglighet är att väcka opinion för att otillgänglighet ska klassas som diskriminering.”

ILLUSTRATION | NINA RAMSBY

Tre städer marscherar för ny diskrimineringslag

Lördagen den andra juni genomförs marschen för tillgänglighet. Det är femte året i rad som manifestationen arrangeras. Tidigare gånger har det endast varit i centrala Stockholm man demonstrerat, men nytt för i år är att både Göteborg och Helsingborg ska ha varsin tillgänglighetsmarsch de med.

- Vi vill vara en stödmanifestation till marschen i Stockholm. På det här sättet hoppas vi kunna ge stockholmarna draghjälp och nå ut bredare till allmänheten och media om vad tillgänglighet är, säger Pernilla Stefansson, suppleant i styrelsen för Gils ekonomiska förening.

Syftet med marschen för tillgänglighet är att väcka opinion för att otillgänglighet ska klassas som diskriminering. Förhoppningen är att det i Sverige ska stiftas en

ny anti-diskrimineringslag som ska förbjuda otillgängliga lokaler och andra utestängande verksamheter. I arbetet för den nya lagen har hittills fyra marscher paraderat genom huvudstaden. En namninsamling med krav på ny lag fylls ständigt på med fler namn och under en massaktion för två år sen anmäldes flera hundra otillgängliga lokaler till Handikappombudsmannen. Nu växer marschen i och med att fler städer ansluter sig.

- Det är jättepositivt. Det är många som tycker att det är svårt att resa till Stockholm och det här ger fler människor möjlighet att ställa sig bakom syftet med marschen, säger Emma Johansson, koordinator för Marschen för tillgänglighet och ledamot i Stils styrelse.

- Det här ger ju även möjlighet till ett mer lokalt agerande

Gratis distanskurs på nätet

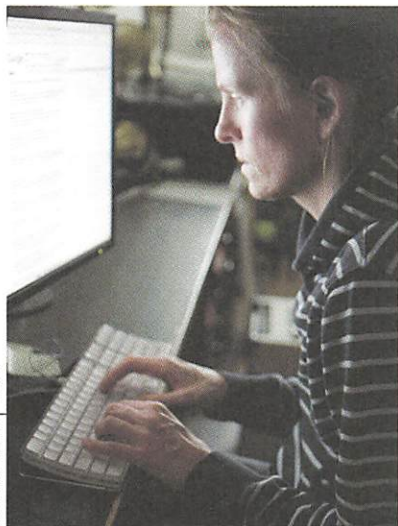

FOTO | NINA RAMSBY

Vill du lära dig mer om den amerikanska lagen som ska skydda funktionshindrade från diskriminering? ADA-lagen (Americans With Disabilities Act) har kommit att bli ett föredöme för många länder runt om i världen.

Nu ges en gratis och grundläggande kurs på Internet. Du kan välja att läsa den på engelska eller spanska.

Marie-Louise Jungelin är jurist och arbetar på Svenska Handikapporganisationers Internationella Biståndsförening, (Shia). Hon är försiktigt positiv till Internetkursen:

– Om man får reda på hur det är på andra ställen, kan det kanske leda till att vi får fler rättigheter här i Sverige. Men det är en ganska stor skillnad mellan det svenska och amerikanska samhället fortfarande, säger Marie-Louise Jungelin.

– När jag var i New York fick jag själv uppleva att det var uppmärkt med punktskrift i alla hissar. ADA-lagen bygger på att individen själv ska få bestämma och att man ska få ta ansvar för det. Den är bra för de som kan föra sin egen talan, men för grupper som inte kan det har den sina brister, säger hon.

Finn Hellman

Kursen finns på: www.adabasics.org

Europeisk namninsamling för tillgängligt EU

Den europeiska handikapprörelsen, European Disability Forum lanserade 23 januari 2007 en kampanj för ett fullt tillgängligt EU. Internetkampanjens målsättning är att få till stånd starkare diskrimineringslagstiftning inom den europeiska unionen.

Kampanjen löper fram till 3 oktober 2007. Den fjärde oktober kommer en manifestation med funktionshindrade personer, deras familjer, vänner och allierade att ske i centrala Bryssel. Vid denna kommer underskrifterna formellt lämnas över till den Europeiska Kommissionen och Europaparlamentet.

Kampanjens målsättning är en miljon namnteckningar, mer än 75.000 har redan skrivit under.

Susanne Berg

Här hittar du kampanjen: www.1million4disability.eu

de. Det krav vi har för att man ska få delta under tillgänglighetsmarschens flagg är att man ställer sig bakom marschens krav på en lagstiftning som klassar otillgänglighet som diskriminering. De grupper som vill ansluta sig får till exempel inte blanda in frågor om den lokala färdtjänsten, även om det i och för sig kan vara behjärtansvärt. Ett annat krav som vi har från marschens sida är att manifestationerna genomförs samma dag, säger Emma Johansson.

Pernilla Stefansson från Gil berättar att demonstrationsvägen i Göteborg ska gå från Götaplatsen till Gustav Adolfs Torg. Samling klockan 14.00. Det är en lagom lång väg med möjlighet att kliva ur tåget om man blir trött.

– Vi lär nog bli fler än 100 personer i alla fall. Förutom Gil kommer medlemmar från Synskadades Riksförbund att delta och vi har skickat ut en inbjudan till alla handikappföreningar i Göteborg som förhoppningsvis också ansluter sig, säger Pernilla Stefansson.

I Helsingborg sker samlingen en timme tidigare, klockan 13.00. Marschen utgår från Hils kansli vid Södergatan och GA-kyrkan och avslutas med torgmöte på Stortorget.

– Vi vet inte hur många som kommer men vi har skickat ut inbjudningar till andra föreningar, bland annat De Handikappades Samarbetskommitté, säger Karin Schlyter, vice ordförande i Hil.

– Vi kommer att ropa slagord och vi håller på att köpa in dekalmer med texten: "otillgänglighet är diskriminering" plus rullstolsloggan, säger hon.

I Stockholm sker samlingen klockan 13.15 vid Observatorielunden. Målet är Mynttorget. Nytt för i år är att stå upp-komikern Jesper Odelberg underhåller före avmarschen.

I samband med tillgänglighetsmarschen arrangerar Stil ett seminarium. Det sker på ABF-huset dagen före marschen, fredag 1/6 kl. 12.30–14.00. Rubriken är: Har Sverige något att lära av den anglosaxiska diskrimineringslagstiftningen?

Finn Hellman

För mer info: www.marschen.se, www.stil.se, www.gil.se och www.hil.se

Många förtryckta grupper har börjat sin kamp genom att sätta ord på sin verklighet. Så gick det till exempel till i kvinnorörelsens basgrupper och i independent living-rörelsens peer support. Men kan

jakten på det frigörande språket göra att man inte ser samhälls- systemet för alla orden?

FOTO | NINA RAMSBY

Teckenspråket för döva förbjöds. Det ansågs oväsentligt att döva skulle kunna prata med varandra. Det viktiga var att kommunicera med majoritetssamhället, på majoritetssamhällets språk. Skriftspråket för blinda, punktskriften, gick samma öde till mötes och det första biblioteket brändes upp. Det känns som en avlägsen tid men det är inte ens 200 år sen. Och på många håll i världen är teckenspråk och punktskrift allt annat än självklarheter.

Funktionshindrade i dagens Sverige diskuterar ofta om man ska säga "handikappad", "funktionshindrad" eller "person med funktionsnedsättning". Men sällan handlar det om vad vi ska kalla människor utan funktionshinder,

"de normala" - än mindre vad vi ska kalla den diskriminerande funktionshindrade utsätts för - det som på engelska rubriceras "ableism". Och det finns en annan språkdiskussion som lyser med sin frånvaro - den om att återta skällsorden. En sådan strategi är inte ovanlig i anglosaxiska länder där en del funktionshindrade kallar sig krymplingar, freaks och psychos.

Visst är det spännande med språk och alla kan få ha ett ord med i laget. Men ibland finns det en risk att vi fixerar oss vid språket som socialt smörjmedel, snarare än att förändra diskriminerande system i grunden.

Finn Hellman

Personer med funktionshinder har ofta sett benämningen av sig själva ändras. Motivet är vanligen att ett nytt ord ska ändra gruppens villkor i samhället. Men vilken effekt ger det egentligen att byta ord?

Att märka ord eller att förändra världen

En vinterdag träffar jag Anna Ringberg på Café Valand nära Odenplan i Stockholm. I skyltfönstret meddelar en text att "kaffet är klart", inredningen är från femtiotalet och vi serveras kaffe av det äldre par som driver kaféet. Anna Ringberg är nyligen utexaminerad från språkkonsultprogrammet vid Stockholms universitet och studerade i sitt examensarbete hur orden rullstolsburen och rullstolsbunden använts i dagspressen. Hon såg då att ordet rullstolsburen som introducerades i början på nittioalet till en början tog över men efter några år ökade användningen av rullstolsbunden återigen och idag används båda orden.

– Rullstolsburen rekommenderas idag av Språkrådet men orden fortsätter parallellt att användas i pressen med olika värderingar som "han är rullstolsburen, den minst handikappade jag känner" eller "han är verkligen rullstolsbunden, helt beroende av sin omgivning". Att det har betydelse vilket ord som används tycker Anna Ringberg visades av en attributlistning hon gjorde när hon lät ett sjuttioal personer skriva ner ord de förknippade med orden rullstolsburen och rullstolsbunden.

– Det skiljde sig i den meningen att rullstolsburen förknippades med modern handikappolitik, framkomlighet och ett friare förhållande till rullstolen. Rullstolsbunden

var istället mer förknippat med olyckor och med själva rullstolen.

Anna Ringberg menar att vi har mentala bilder av alla företeelser, och att språket ibland måste gå före med nya benämningar för att ge en skjuts till förändring av vår bild av en grupp. Samtidigt behöver människor förstå vad tanken bakom ett nytt ord är, annars kan det bli en motsatt effekt.

– Folk kan exempelvis fråga sig varför städare ska kallas lokalvårdare eller hygien tekniker om de upplever att bilden av yrket inte förändras, då finns det en risk att man istället börjar raljera och driva med de nya orden, säger Anna Ringberg som menar att om ord som handikapp, funktionshinder och person med funktionshinder ersätter varandra utan att villkoren för gruppen förändras kan ordbytet bli svårt att förstå, språk och samhälle påverkar hela tiden varandra.

– Det går inte att ändra ordet och tro att hela samhällsutvecklingen ska följa efter. Det krävs även att nya villkor införs som när LSS och personlig assistans infördes, säger Anna Ringberg som menar att det alltid kommer att vara en hög ordomsättning kring grupper i samhället som lever i någon form av utanförskap eller diskriminering.

Dagen efter samtalar jag i telefon med Mårten Söder

ILLUSTRATION | NINA RAMSBY

"Folk kan exempelvis fråga sig varför städare ska kallas lokalvårdare eller hygien-tekniker om de upplever att bilden av yrket inte förändras"

Anna Ringberg, språkkonsult

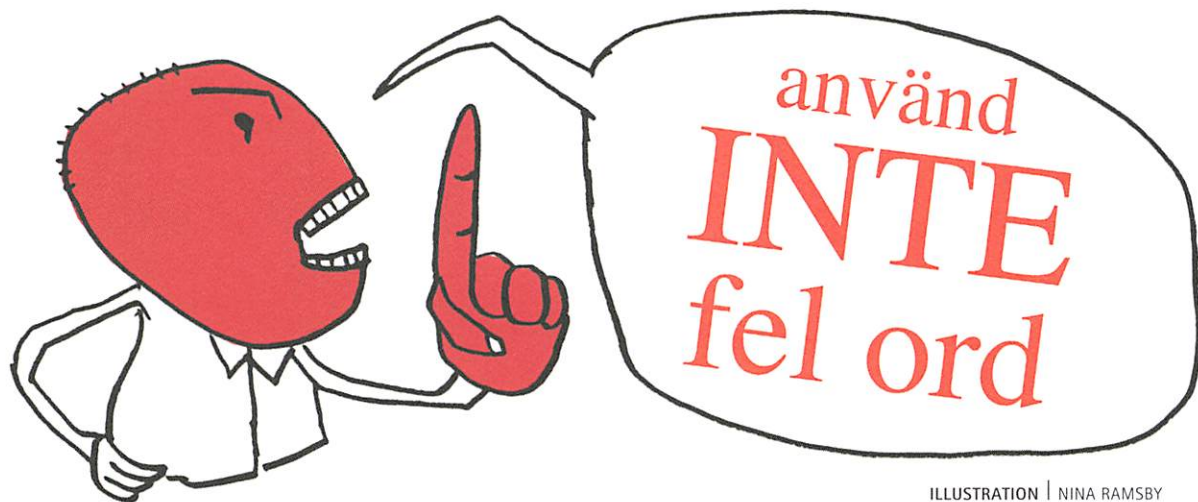

ILLUSTRATION | NINA RAMSBY

”Tidigare sade någon kanske att du inte får säga rullstolsbunden utan istället rullstolsburen, nu när rullstolsburen är mer eller mindre accepterat säger kanske någon att du inte får säga rullstolsburen utan istället en rullstolsförare.”

Mårten Söder, professor i sociologi

som är professor i sociologi med inriktning på handikapp och funktionshinder vid Uppsala universitet. Han har följt utvecklingen med nya ord sedan sextioalet och menar att det fundamentala för en grupps status i samhället är dess ställning på arbetsmarknaden.

– Begreppen handicapped och disabled, de engelska motsvarigheterna till handikapp och funktionshinder, skapades till stor del för att skilja ut de människor som hade svårigheter att försörja sig genom arbete, säger Mårten Söder som anser att om personer med funktionshinder inte kommer in på arbetsmarknaden så kommer nya ord hela tiden att förbrukas vilket han menar är fallet även idag.

– Det är en pågående process, på sextioalet var handikapp ett progressivt ord, miljön skapade handikappet osv. Men handikappordet tappade sin kraft och funktionshinder fick sitt genombrott i början på nittioalet.

På senare år har ”person med funktionshinder” börjat användas för att markera att personen är mer än bara sitt funktionshinder och Mårten Söder anser att det finns en positiv effekt i att byta ord eftersom att det får folk att tänka till, men effekten är ofta kortsiktig och snart behöver ordet bytas ut igen.

Mårten Söder ser även en risk med att täta ordbyten kan

skapa förvirring om vad som för tillfället är ett korrekt sätt att uttrycka sig.

– För några år sedan anordnade jag ett engelskspråkigt seminarium om ungdomars vuxenblivande. Jag bjöd in ungdomsforskare och handikappforskare men seminariet blockerades av att ungdomsforskarna använde ord som ”disabled people” istället för det enligt handikappforskarna korrekta ”persons with disabilities”. Handikappforskarna blev upprörda och det slutade med att ungdomsforskarna tystnade av rädsla för att säga fel.

Mårten Söder efterlyser en medvetenhet om att det inte finns några ”sanna” ord, som står sig i alla tider.

– Tidigare sade någon kanske att du inte får säga rullstolsbunden utan istället rullstolsburen, nu när rullstolsburen är mer eller mindre accepterat säger kanske någon att du inte får säga rullstolsburen utan istället en rullstolsförare. När det uttrycket blir etablerat kommer med all säkerhet även det att bytas ut, säger Mårten Söder.

Kenneth Westberg

Anna Ringbergs examensarbete finns på:
www.nordiska.su.se/content/1/c6/01/47/88/ringberg_anna_exarb_ht06.pdf

Skällsord har genom tiderna kränkt många. För att minska ordens negativa klang försöker vissa grupper återanvända begreppen och ta makten över språket. Det är funktionshindrade dåliga på.

Jonas Franksson: "Ta tillbaka skällsorden"

När någon vräker ur sig "jävla cp" åt en icke funktionshindrad går det ut på att personen skulle vara mindre intelligent, men som bekant behöver det inte vara så. Då Pierre Wedmark hör skällsorden mår han dåligt. Han är född med cerebral pares.

- Om någon frågar vad jag har för handikapp säger jag att det är en cp-skada. Sedan gör jag allt för att motbevisa att jag är ett cp. Jag står för den individ jag är och vill att andra ser det, inte fokusera på mitt handikapp, säger han.

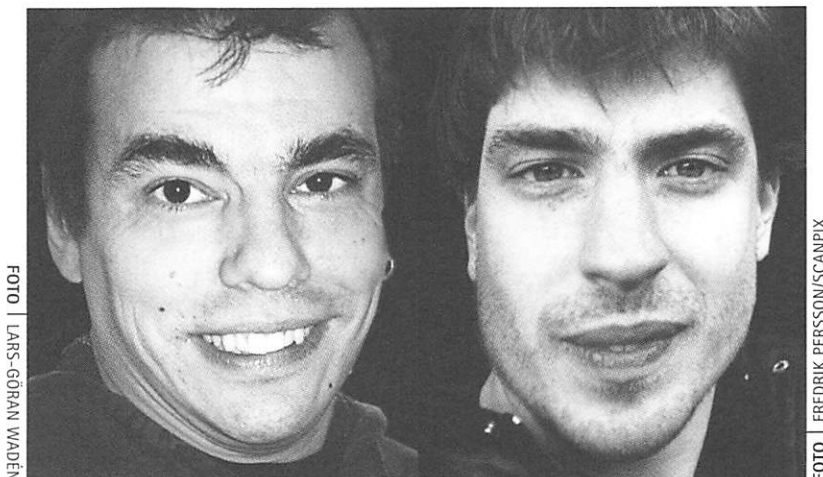
Förutom cp och mongo används ibland ord som blindstyre, invalid, krympling eller miffo. Det är svårt att säga om det används mer frekvent nu än tidigare, men genom tiderna har skällsord alltid kränkt många. Det finns grupper som benämns med skällsord som själva använder orden för att på så sätt vrida vapnet ur händerna på den som använder begreppen nedsättande. Ett exempel är invandrare som i dag kan söka jobb genom en nystartad förmedling som heter Blatteförmedlingen. Ett annat exempel är när homosexuella kallar sig själva bögar och flator. Vad Språkrådets Birgitta Lindgren erfar finns det däremot ingen som helt lyckats reclaima ett skällsord.

- Bög och flata håller på att förlora sin nedsättande karaktär, fast helt neutrala är de inte. Inte förväntar man sig att Oscar Wilde skulle benämnas bög och Karin Boye flata i ett uppslagsverk som tog upp deras sexuella läggning som bakgrund till deras liv och verk, säger hon.

Borde funktionshindrade ta efter invandrare och homosexuella? I USA kallar sig redan många för "crip", varför skulle då Pierre Wedmark inte kunna kalla sig krympling?

- Jag tror inte det är en framgångsrik metod. För mig är det mindre viktigt att ha ett särskilt ord för vad jag är. Jag lägger hellre energi på att visa vad jag kan, vill och står för, säger han. Sveriges televisions tidigare så uppmärksammade program "CP-magasinet" kan ändå betraktas som ett försök. Programledaren Jonas Franksson berättar att han först tänkte döpa serien till "Mongo-magasinet" men att tiden inte var mogen för det.

- Det kom mängder av negativa reaktioner från alla håll.

Pierre Wedmark

Jonas Franksson

Eftersom jag har en cp-skada gick det enklare att använda det, säger han.

Språkrådet påpekar att man ska vara försiktig med ord som använts nedsättande, men att den som tillhör en grupp som benämns med ett skällsord själv kan använda det.

- Den som inte tillhör gruppen kan inte med samma självklarhet använda ordet. För hur ska omgivningen då veta hur ens inställning är till det fenomen som ordet uttrycker? säger Birgitta Lindgren på Språkrådet.

Jonas Franksson blir, likt Pierre Wedmark, illa berörd när cp används nedsättande. Jonas är dock en stolt bärare av själva diagnosen.

- Vi måste ta makten över vårt språk. Med CP-magasinet ville vi återerövra ordet och ladda det med nya värderingar, säger han.

Men hans försök att återanvända begreppet har inte precis fått några uppföljare. Bevisar det att metoden fungerar dåligt?

- Jag tror inte det. Det är ett verkningsfullt sätt att arbeta på. I jämförelse med andra länder ligger vi efter. Jag är säker på att terminologin blir en medveten strategi även här. Svenskar är för rädda att ironisera. Vi har ärvt en överbeskyddande moral som går ut på att ta hand om, och inte ironisera, funktionshindrade. Om den försvann skulle mycket problematik avväpnas, avslutar han.

Lars-Göran Wadén

Punkter och tecken hotade makten

Det var i ljuset av upplysningstiden som tankar växte fram om att döva och blinda personer också kunde lära sig läsa och skriva. En lång historia av isolering och utanförskap var på väg att ta slut. Men teckenspråket och punktskriftens utveckling har kantats av motgångar.

Hos den unge prästen Charles-Michel de l'Épée fanns en fascination för det teckenspråk som användes av döva gatubarn i Paris. Genom att lära sig deras språk och sedan knyta bilder och skrivna ord till det öppnade han dörren för vidare utbildning. Han grundade sin första skola för döva 1755 och trettio år senare fanns det tjugoen liknande skolor i Frankrike och övriga Europa. Mannen som kom att revolutionera undervisningen för blinda var Valentin Haüy som var den franske kungens tolk och talade tio språk. Det sägs att han träffade Charles-Michel de l'Épée och lärde sig teckenspråk, men när Valentin Haüy 1784 tog sin förste elev var denne inte döv utan blind. Hans skola hade snart ett femtiotal elever som lärde sig läsa med hjälp av bokstäver i trä och senare text inpräntad i tjockt papper. När Louis Braille, som varit blind sedan treårsåldern, kom till skolan 1819 bar han redan på idéer om ett skrivspråk baserat på punkter. Med inspiration från en fransk militär som ville utveckla ett sätt för soldater att kommunicera i mörkret utvecklade Louis Braille som femtonåring det språk som kom att bära hans namn. De övriga studenterna tog snabbt till sig hans nya skriftspråk som gjorde det möjligt att både skriva och läsa betydligt fortare än tidigare.

Vid mitten av 1800-talet var alltså förutsättningarna för blinda och döva att skaffa sig utbildning bättre än någonsin tidigare. Men så kom en vändpunkt i den positiva utvecklingen. Oliver Sacks talar i boken "Att se röster – en resa in i de dövas värld" om "en tilltagande viktoriansk förtrycksmentalitet och likriktning". Från styrande håll kom frågor om varför döva skulle lära sig teckenspråk när de ändå bara skulle kunna tala med andra döva. Man ansåg det bättre att döva skulle kunna kommunicera med

alla genom tal och läppläsning. Att inte kunna förstå de dövas teckenspråk, som skiljde sig så mycket från talade språk, eller kunna läsa punktskrift, vars tecken inte såg ut som vanliga bokstäver, tycktes provocera makthavarna. På Louis Brailles skola, där han nu arbetade som lärare, möttes hans punktskrift av allt starkare motstånd från ledningen. 1837 ansåg den nya rektorn, Armand Dufau, att punktskriften gjorde de blinda alltför oberoende och lät bränna skolans hela bibliotek. Femtio år av arbete förstördes och utrustningen för att skriva punktskrift konfiskerades. På dövpedagogernas världskongress i Milano 1880 hade döva inte rösträtt och resultatet blev att teckenspråk i skolorna förbjöds.

För Louis Brailles anhängare blev bakslaget relativt kortvarigt. Punktskriften användes av elever i hemlighet och de bestraffningar rektor Dufau delade ut var verkningslösa. Rädd för att rykten om hans disciplinära misslyckande skulle komma ut och riskera hans fortsatta karriär backade han till slut och 1843 tilläts Louis Brailles punktskrift igen. Från skolan i Paris kom den att spridas över hela Europa och så småningom resten av världen. För teckenspråket blev vägen tillbaka betydligt längre. Skolorna för döva hade 1850 haft hälften döva lärare men på 1960-talet var andelen bara drygt en av tio. Först då började opinionen svänga och röster höjdes om vikten av dövas rätt till sitt eget språk. En viktig seger var studentupproret 1988 på Gallaudet University i Washington D.C. som är världens enda humanistiska högskola för döva. Skolans elever krävde att den nya rektor som skulle anställas var döv och efter en veckas strejk fick de igenom sitt krav.

Herman Grafström

”Vid mitten av 1800-talet var alltså förutsättningarna för blinda och döva att skaffa sig utbildning bättre än någonsin tidigare.”

Punktskrift

Sex upphöjda tecken i en 3,5 mm gånger 6 mm stor ruta utgör ett punktskriftstecken. Punkternas höjd är minst 0,25 mm och diametern är 1 mm. Svenska talboks- och punktskriftsbiblioteket betjänar cirka 1 200 punktskriftsläsare med sitt bokbestånd på över 12 000 titlar.

Teckenspråk

Teckenspråket är inte internationellt. Olika teckenspråk talas av döva i olika länder. Teckenspråket förändras och utvecklas hela tiden, liksom alla andra språk. Nya tecken tillkommer, gamla försvinner eller får en annan form. I Sverige får döva barn undervisning på teckenspråk som förstaspråk.

Källa:

Talboks- och punktskriftsbiblioteket: www.tbp.se

Punktskriftsnämnden: www.punktskriftsnamnden.se

Sveriges Dövas Riksförbund: www.sdrf.se

De tomma hyllorna i ordförrådet

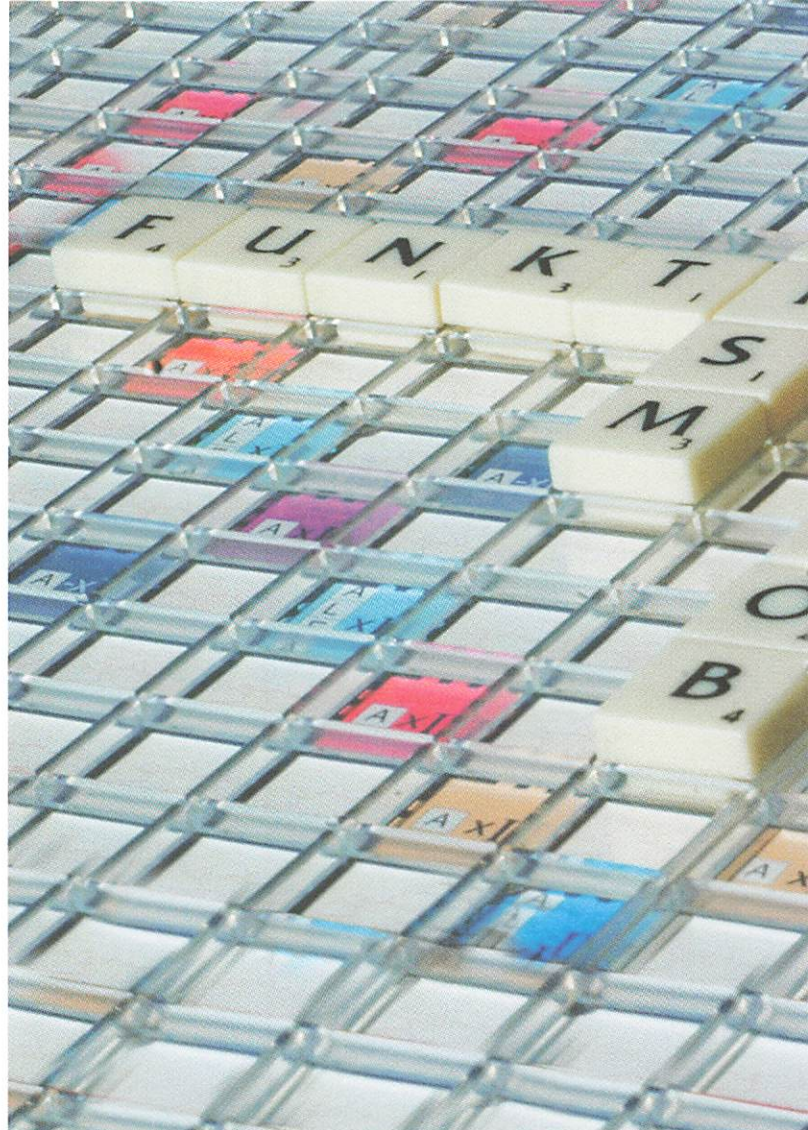

FOTO | NINA RAMSBY

Vad händer när vi saknar ord, när vi inte kan låta våra tankar komma ut genom munnen? Stilletten har tagit reda på vilka hyllor i ordförrådet som gapar tomma och vad man skulle kunna fylla dem med.

Några som ofta diskuterar ord och begrepp är Emma Freiman, Jens Rydström, Peter Linton och Matilda Svensson. De ingår i Lyttseminariet vid Stockholms universitet. Seminariet består av aktivister, studenter och forskare som är intresserade av nya perspektiv på funktionshinder. Man ses ungefär tre gånger per termin och läser bland annat texter om crip theory, en radikal teori om funktionshinder och normalitet. Gruppens namn var till en början Crip-seminariet. Men det dröjde inte länge förrän man ville hitta en snärtig motsvarighet till "crip" på svenska, och då fick det bli ordet "Lyttt."

Vad händer när man saknar ord?

EMMA FREIMAN: Ofta saknas det ord för sådant som uppfattas som "normalt". Och det är ju dumt, för då blir det väldigt svårt att prata om "de normala", allt fokus hamnar på "avvikarna".

MATILDA SVENSSON: Det är otroligt frustrerande att inte kunna uttrycka det man vill. Samtidigt menar jag

dock att det är vid sådana tillfällen som språkets begränsande och bestämmande funktion verkligen tydliggörs.

Ge exempel på ord ni saknar.

PETER LINTON: Jag saknar ett svenskt ord motsvarande ableism. Jämförbara ord för andra typer av diskriminering finns ju, till exempel rasism och sexism, men ableism funkar dåligt på svenska. Ett begrepp som "diskriminering av funktionshindrade" har inte samma genomslagskraft.

EMMA FREIMAN: Ja, vad ska man kalla de som inte har något funktionshinder?

MATILDA SVENSSON: För mig handlar det om att jag är osäker på hur jag ska använda vissa historiska begrepp. Ska jag skriva "vanför", som det står i källorna? Eller ska jag skriva något mer nutida - och i så fall vad? De historiska begreppen talar om mycket för oss, rörande dåtidens syn på kropp, människa och samhälle, och det är synd att förlora tillgången till denna syn.

JENS RYDSTRÖM: I England skiljer man ibland mellan

“impairment” som är funktionsnedsättningen hos individen och “disability” som är de hinder som sätts upp i samhället och gör människan “disabled”. Jag skulle också vilja ha en kort, lite snärtig beteckning som funktionshindrade skulle kunna använda om sig själva för att provocera det “snälla” etablissemangen, ungefär som homosexuella i Sverige började kalla sig “böj” och homosarna i USA kallade sig “queer”.

Finns det bättre ord på andra språk?

EMMA FREIMAN: Engelskans “able bodied” är väl okej. Fast å andra sidan skapar det ordet sådana knivskarpa gränser, som om man antingen hade en kropp som funkar, eller inte. Jag brukar lite skämtsamt översätta det till “kroppsförmögen”, för att understryka att det finns en maktaspekt i att ha en kropp som uppfattas som normal, och som har sådana funktioner som förväntas finnas. “Fungibel” skulle också kunna funka som översättning. Det är ett gammalsvenskt ord, som har samma latinska stam som “funktion”.

PETER LINTON: “Able-bodied” är för mig ett problematiskt ord då det har en så uppenbar koppling till kroppen och det fysiska funktionshindret. Denna koppling utestänger exempelvis förståndshandikappade.

Finn Hellman

Ordlista från Lyttseminariet

Able bodied – funktionsduglig, funktionsfullkomlig, fungibel, kroppsförmögen. En kropp som passar i ett visst samhälle under en viss tid.

Normat – person som motsvarar den stereotypa föreställningen om en icke-funktionshindrad.

Crip theory – ett analytiskt perspektiv som påminner om queerteori. Utmanar föreställningar om normater, genom att synliggöra normater och dekonstruera föreställningar om passande kroppar och intellekt.

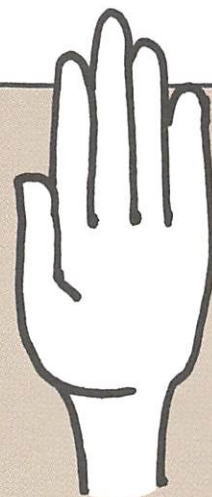
Funkis – slang för funktionshindrad.

Funktionalitet – neutralt ord lämpligt för diskussioner om normer och förmågor oavsett om man fokuserar på normpersoner eller funkisar.

Temporarily able bodied (tab) – tillfälligt funktionell. Ett begrepp som betecknar normaterna och tar fasta på att det bara är tillfälligtvis som kroppen är någorlunda funktionsduglig.

Crip – översätts kanske bäst med defekt eller krympling. Används numer av en del radikala funkisar som valt att själva kalla sig “crip”.

DIN TANKE OM MIG KÄNNES I DIN HAND

Din föreställning om mig uttrycker du i dina tonfall och hur du rör vid mig.

Ett exempel på det fick jag för några månader sedan när jag skulle ta bussen. Jag var stressad, hade massor att bära och fick precis ett viktigt samtal på mobilen. När bussen kom och jag skulle kliva på var jag nära att krocka med dörren eftersom jag inte hade någon fri hand att känna med. En kille lade handen på min axel, styrde mig rätt och släppte sen. Jag vred på huvudet och sade lite otåligt till honom att du får väl styra mig. För mig kändes det helt okej att ta emot hjälp från honom och när han ändå var där skulle det ju underlätta mycket för mig.

Först hände ingenting. Jag gick in i bussen och plötsligt går den här killen framför mig, tar min hand och visar mig en plats. Jag sade lite förvånat och roat att nu har jag visst fått en guide också. Efter att jag avslutat mitt mobilsamtal kom han fram till mig igen och sade: "Jag måste bara få säga att det här var väldigt komiskt. Jag ser en kvinna mitt uppe i sina projekt som jag tror vinglar till och är nära att krocka med dörren för att hon har så mycket tunga saker. När hon sen säger: 'jamen du får väl styra mig', fattar jag ingenting. Du ser verkligen inte ut som att du vill bli styrd. Sen ser jag hur det kommer fram en vit käpp mellan kassarna och då går det ju upp ett ljus." Vi skrattade tillsammans och skildes åt.

En annan dag stod jag och väntade på tunnelbanan. När tåget stannade gick jag fram för att hitta dörren. En dam lade handen på min axel för

att styra in mig i vagnen. Jag kände ett omedelbart nej, vände mig om och sade till henne att jag klarade mig bra själv och hon frågar: "men vet du att du är på väg in i tunnelbanan då?" Vad kan den här kvinnan ha för föreställning om mig eller snarare om synskadade i allmänhet när hon fäller en sådan kommentar?

Här får jag bekräftat att vad jag känner från handen på axeln säger något om personens syn på mig. Det säger mig också att jag inte fastnat i att tolka sådana här situationer på samma sätt i alla lägen och alltid reagerat avvisande. Man skall inte förringa sin intuition, och känns det inte bra är man alltid i sin fulla rätt att säga nej även om det inte finns något specifikt att ta på. Att bli medveten om var ens gränser går och att på ett konkret sätt kunna sätta dem utan att varken krympa sig själv eller göra illa den andra parten kräver för de flesta mycket övning. Men även om det känns tungt ibland så är jag rätt säker på att det är mödan värt. Som funktionshindrad hamnar man ofta i situationer där den här förmågan sätts på prov. Jag tycker inte man behöver gå in i några förklaringar om varför man tackar nej till hjälp eller väljer att inte svara på en fråga. Om det inte känns bra för mig räcker det som skäl. Jag kan till exempel säga: "Ta inte det här personligt men jag känner faktiskt inte för att svara på den frågan."

Malin Jansson

FOTO | SHANNON WELLS DUNCAN

The Calgary Seeing Ice Dogs är namnet på deras lag. Vitsigt påhittat med koppling till ledarhundar. Men så är de ju också synskadade och lirar ishockey – så kallad blindhockey.

Kanada unikt för sin blindhockey

Puckens nedsläpp ljuder med en skräll. Det är nästsista träningen för terminen, när jag träffar Calgarys blindhockeylag. Laget här har funnits sedan 1977 och det tack vare Carlos Pardo. Han sitter framför mig på spelarbänken och innan han på nytt kastar sig ut på isen, berättar han om hur han som seende spelade ishockey fram tills synförlusten vid femton års ålder.

- Jag älskade hockey och var inte villig att ge upp sporten. Dessutom hade jag hört talas om andra blinda i Kanada

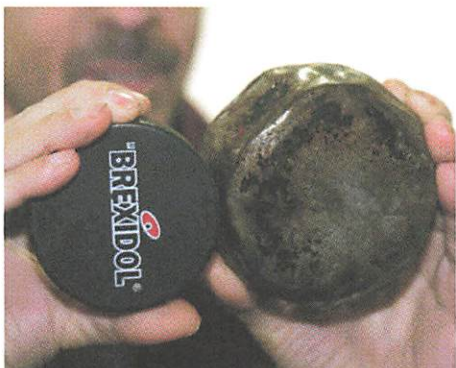
som spelade. Jag tog reda på mer och sedan startade jag laget här.

I dag finns sex lag i Kanada som aktivt utövar blindhockey och sporten är unik för landet.

- Kanske för att Kanada är ett sådant hockeyälskande land. I stort sett alla spelar här, säger Carlos Pardo.

För att synskadade ska kunna spela har man inom blindhockey skapat vissa förutsättningar. Den speciellt framtagna pucken är gjord av metall och liknar

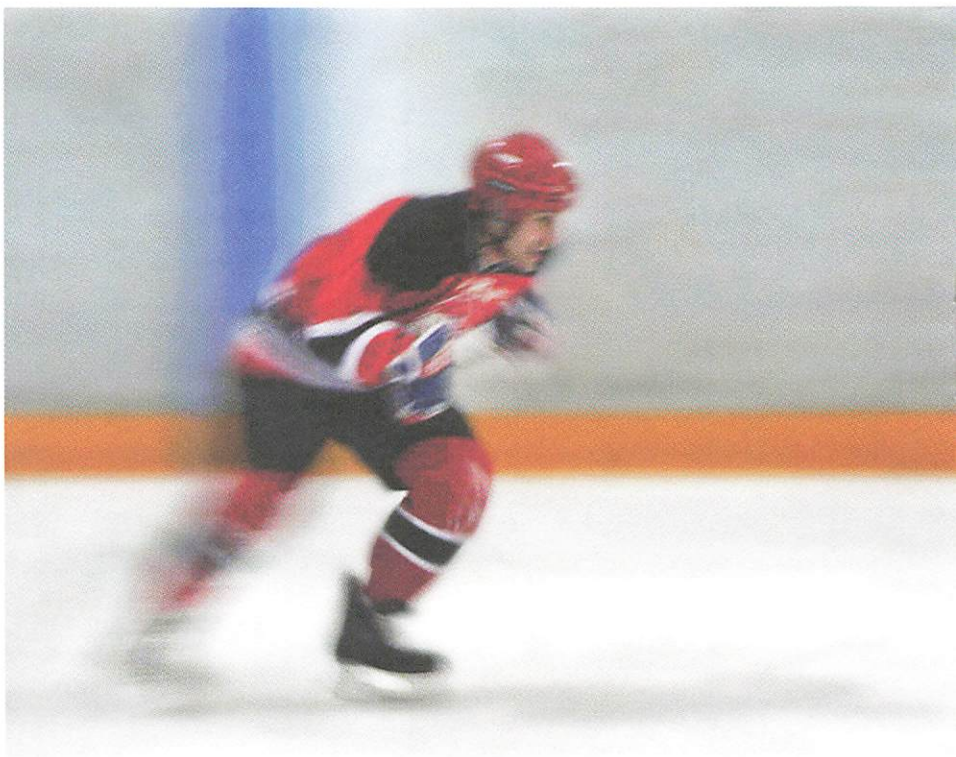
18 BLINDHOCKEY

Blindhockypucken är gjord av metall

Glasögon som sätter ner synen

”Vi är generösare med offsidess. Tempot är lugnare och mycket bygger på verbal kommunikation. Annars är reglerna samma som för vanlig ishockey.”

Rob Lane, blindhockeyspelare

en större tonfiskburk. Metallkulorna inuti gör det lätt att höra var den är. Seende spelare finns alltid med i laget, för att assistera och passa pucken till dem som inte ser. Det är endast de synskadade som får göra mål. För att känna igen de icke-seende, bär de alla en grön väst. Både män och kvinnor är välkomna i lagen. Då antalet blindhockeyspelare redan är få, vill man inte begränsa sig till ett visst kön. Rob Lane, en av de seende spelarna, har slagit sig ner bredvid mig och förklarar mer:

- Vi är generösare med offsidess. Tempot är lugnare och mycket bygger på verbal kommunikation. Annars är reglerna samma som för vanlig ishockey.

I tio års tid har Rob Lane fungerat som en av volontärerna åt The Calgary Seeing Ice Dogs. Det har inneburit att även han ibland får känna på isen som synskadad.

För när två lag i blindhockey möts måste antalet seende och icke-seende vara jämnt fördelade, vilket gör att de som ser kan tvingas hoppa in som synskadade. De får då använda såkallad fingerad optik, särskilda glasögon som

sätter ner synen helt eller delvis.

- Jag har lärt mig massor som volontär, men framförallt att man kan göra saker utan syn, säger han.

I Calgarys blindhockeylag har många spelare kommit och gått genom åren. Även en tjej har passerat revy. Nu hoppas man på att de två yngsta spelarna på sexton år ska föra sporten vidare. För ett dilemma är just det - att så få utövar sporten. Detta gör att existerande lag oftast får nöja sig med att spela på skoj, mot sig själv. Inga turneringar anordnas, men ibland görs utflykter för att möta andra blindhockeylag. Särskilda tillställningar för att möta seende lag förekommer visserligen också, även mot stora stjärnor inom NHL. Men då är oftast syftet att samla in pengar och sprida kunskap om synskadade.

- Numera sköter vi all sponsring på egen hand, berättar Carlos Pardo åter på bänken. Tidigare var vi medlem i den samlade handikappidrottsrörelsen, men därigenom fick vi ändå aldrig några pengar.

Anna Bergholtz

Intellektuellt funktionshindrade syns sällan i kulturlivet och i media. Men under det senaste halvåret har det sett annorlunda ut både på scenen och i teverutan. Hur kommer det sig? Stiletten analyserar.

SUCCÉ FÖR FUNKTIONSHINDER I RAMPLJUSET

Elvisföreställningen med Glada Hudik-teatern

FOTO | PER TRANE

Utanför Cirkus i Stockholm står en hel rad med bussar parkerade. Folk har rest ända från Gävle för att se Glada Hudik-teaterns föreställning. "Elvis" var så populär att ensemblen har fått ge nio extraföreställningar. När man ser den påkostade showen och responsen är det svårt att tänka sig att det hela började som en daglig verksamhet i Hudiksvall. Och när man drar på smilbanden åt kvinnan med Downs syndrom som framför sina repliker med pipig röst undrar man: Får man skratta åt det här?

– Varför älskar vi att se clownen? Han gör det "dumma" som vi inte "får göra" men som vi alla kan känna igen oss i. Jag tror att många personer med intellektuellt funktionshinder vet att de är annorlunda. De bjuder på att de inte alltid förstår och att de behöver hjälp. De kan ofta erkänna sina brister och vet genom erfarenhet att det gör dem mindre funktionshindrade. Detta ligger ju nära några av teaterns fundamentala berättargrepp – att vara just narren eller clownen. Den som står utanför, som säger och

gör det ingen annan gör. Skillnaden är väl att clownen kan ta av sig sin röda näsa när han går av scenen, den funktionshindrade kan inte klä av sig sitt handikapp. Och jag frågar mig: Är det lite lyteskomik över att vi går och tittar på Elvisföreställningen på Cirkus?

Den frågan ställer Maria Ericson, en skådespelerska som de senaste tio åren bland annat har arbetat för Södertälje kommun med kulturprojekt riktade till intellektuellt funktionshindrade. Hon ser teatern som en plats där människor kan bearbeta sin ångest och sina svårigheter och få bekräftelse genom att ställa sig på en scen. Hon tror att teater kan vara ett lustfyllt sätt att synliggöra en grupp som har stått i skymundan.

– När vi möter människor vars erfarenheter berikar oss, så är det ju ofta därför att de har överkommit svårigheter. Vare sig vi läser om en forskare som försöker komma till rätta med ett problem, en spännande äventyrare som försöker klättra upp för Mount Everest, eller en funktionshindrad som visar hela sig med plus och minus, så fascinerar vi av deras kamp med att hantera sina förutsättningar och nå sina mål. Det är där vi människor lär oss av varandra, säger Maria Ericson.

Varför blir publiken så glad av att se funkisar spela Elvis?

– Det finns en myt om att personer med Downs syndrom bara går runt och är glada utvecklingsstörda som gillar att spela musik och tycker om att kramas. Det anknyter till mytbilden om funktionshindrade som eviga barn.

”Det finns en myt om att personer med Downs syndrom bara går runt och är glada utvecklingsstörda som gillar att spela musik och tycker om att kramas. Det anknyter till mytbilden om funktionshindrade som eviga barn.”

Kerstin Sellin, medievetare och informatör på JAG

Det säger Kerstin Sellin – medievetare och informatör på JAG, ett brukarkooperativ för personer med intellektuella funktionshinder. Hon tycker att det är positivt att funkisar tar plats på scen och i media, men är skeptisk till den stereotypa porträtteringen.

– Det finns en risk med att det blir en sorts klichébild – att personer med intellektuella funktionsnedsättningar förväntas vara lika glada som Linda Hammar. Det är ju jättekul att hon blev årets kvinna, men alla kan inte vara lika

Linda Hammar från TV-programet "I en annan del av Köping"

glada och pigga som hon är.

Linda Hammar var huvudpersonen i TV4:s realityserie "I en annan del av Köping", som handlade om ett gäng funkisar på ett gruppboende. I serien skildrades deltagarna i första hand som karaktärer, i andra hand som funktionshindrade. Det var lätt för tittarna att identifiera sig med dem och leva sig in i Lindas kärleksbekymmer, Tobbes hypokondri och Mats övningskörning. Serien blev en succé och Linda Hammar blev framröstad till årets kvinna av TV4-tittarna.

Kerstin Sellin tror att det finns ett mått av nyhetens behag i att göra en realityserie om funktionshindrade. Men trots att det ligger krassa ekonomiska motiv bakom, tycker hon att det är viktigt att funkisar syns i rutan.

– TV4 är en kommersiell kanal som måste försöka göra program som folk vill se. De brukar sända dokumentärer som skildrar personer med funktionsnedsättningar som offer. Om de spelar på att folk tycker att det är spännande att

FOTO | BELA UNGER

Mooms Teatern - förberedelser inför teaterföreställningen "Finns det liv på Mars?"

titta på funktionshindrade, så får man köpa det. För det är viktigt att man syns i tv, och att man syns under normala förhållanden och inte bara som en ilsken färdtjänstresenär. Jag tycker att "I en annan del av Köping" är mycket bättre.

JAG, som Kerstin Sellin jobbar för, har också producerat drama i form av en nätsåpa om en arbetsplats. I såpan har karaktärerna smeknamn som "Data-Pata" och "Frukt-Anki" och deras repliker spelas upp när man klickar sig fram i handlingen. Flera av de medverkande har stora funktionsnedsättningar och har svårt att artikulera replikerna. Kanske var det därför som nätsåpan "Gänget" blev en fluga på Internet. Länken till hemsidan spreds fort och det dröjde inte länge förrän icke-funktionshindrade ungdomar började lägga upp egeninspelade avsnitt där de pratade med skorrande röster och tittade i kors. En av JAGs medlemmar blev igenkänd när han besökte Hultsfredsfestivalen, och fick prompt börja skriva autografer

till sina fans.

Att ungdomar leker funkis på Youtube kan kännas som ett steg tillbaka i synen på intellektuellt funktionshinder. Men kanske är det så att man måste utmana och undersöka de tabun som råder. För unga är det att leka funkis både befriande (man kan vara pinsam) och förbjudet (man får inte skämta om folks funktionshinder). På Internet förernas ungdomars behov av att testa gränser med funkisars behov att bli sedda, utan att vuxenvärlden kan höja några moraliserande pekfingrar. Kerstin Sellin tycker att det är en positiv utveckling.

– Ja, visst, det finns tabun kring intellektuella funktionshinder och det blir väldigt kittlande och spännande. Under en övergångsperiod måste man kanske tillåta de här känslorna – hellre det än att man ska sitta på någon institution och aldrig få vara med.

Anton Hultberg Hansen

Handikappkonventionen underskriven

FN:s handikappkonvention lades fram för underskrift den 30:e mars i år. Såväl enskilda stater som regionala sammanslutningar kan skriva under konventionen och 82 stycken valde att göra så under själva öppningsceremonin. Staterna förbinder sig genom underskriften att fastställa konventionen antingen genom att anta den i sin helhet som lag eller integrera konventionens regler i inhemsk lagstiftning. Konventionen kommer att övervakas av en särskild kommitté inom FN.

Till konventionen finns ett tilläggsprotokoll. Detta ger enskilda medborgare rätt att anmäla brott mot konventionen till FN. Stater som undertecknar detta, tillåter alltså FN att pröva hur de följer konventionens regler. Genom att skriva under tilläggsprotokollet ger staterna FN rätt att döma dem i enskilda fall. 44 stater undertecknade tilläggsprotokollet.

Respekt för funktionshindrades värdighet och rätt till självbestämmande är en av konventionens

grundprinciper. Antidiskriminering, full delaktighet och lika villkor är andra. Konventionen lägger fast principer om jämlikhet mellan män och kvinnor och funktionshindrade barns rätt till sin identitet. Den slår också fast att funktionsnedsättningar är ett naturligt inslag i den mänskliga mångfalden.

Konventionen är ett komplement till de grundläggande konventionerna om mänskliga rättigheter och ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Den visar vad som krävs för att dessa ska skydda personer med funktionshinder, pekar ut vilka anpassningar som behöver göras, och visar på områden där det är särskilt viktigt att bevaka funktionshindrades rättigheter.

Handikappkonventionen börjar gälla trettio dagar efter att det tjugonde landet fastställt konventionen. Tilläggsprotokollet kräver att tio länder fastställer det för att det ska träda i kraft. Sverige undertecknade såväl konventionen som tilläggsprotokollet under öppningsceremonin.

Enbent dans mot stjärnorna

Heather Mills, som ligger i skilsmässa med Paul McCartney, imponerar på både domare och tittare i *Dancing with the Stars*. DwtS är den amerikanska varianten av svenska *Let's Dance*. Mills som är enbent dansar med en underbensprotes.

Efter att ha dansat sig genom quickstep och mambo stötte hon på svårigheter i nästa dans. Jive kräver att man kan hoppa/studsa upp och ner på ett ben i taget medan man kickar med det andra benet. Något Mills vanliga protes var oduglig till. Lösningen blev byte till en flexibel protesfot och dans i gympaskor. I valsen veckan därpå var däremot Mills högklackade, välmanikurerade standardfot tillbaka.

Videos av en dansande Heather Mills finns på youtube.com

"Blade Runner" utmanar idrottsvärlden

Oscar Pistorius, som också kallas Blade Runner, tog silvermedalj på 400 meter löpning vid sydafrikanska mästerskapen. Hans tid, 46,56 sekunder ger honom en realistisk chans att nästa år kvalificera sig till OS 2008 i Peking.

Allt tyder emellertid på att Internationella friidrottsförbundet, IAAF tänker införa regler för att hindra Pistorius från att tävla mot icke-funktionshindrade. Pistorius är dubbelamputerad och använder nya avancerade löparproteser. Löpning med proteser kan innebära en osportslig fördel mot löpning på konventionella ben.

Journalistfack motarbetar diskriminering

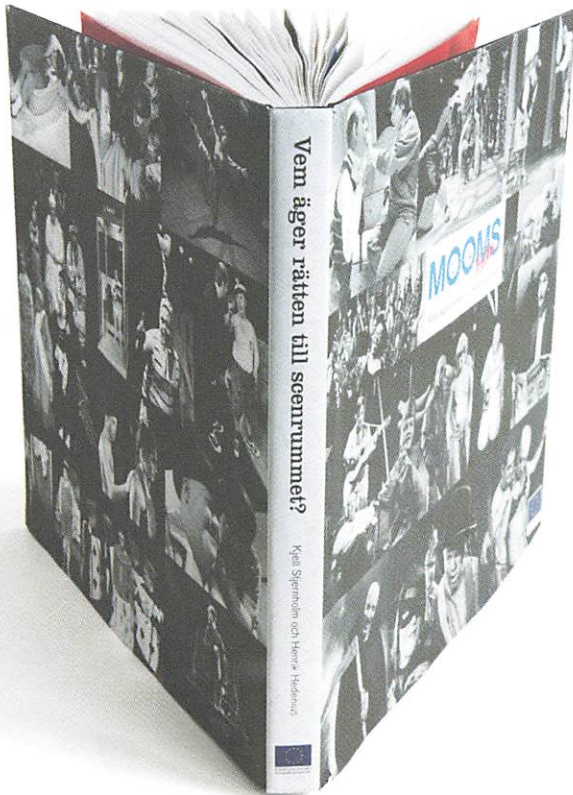
Det brittiska journalistfacket, National Union of Journalists visar i en undersökning att en oroande hög andel, 31 procent av deras funktionshindrade medlemmar, är långtidsarbetslösa. Undersökningen visar också att en majoritet av de svarande utan funktionshinder, 56 procent, anser att media inte presenterar en korrekt bild av personer med funktionshinder. Åttiosju procent av de svarande med funktionshinder ansåg det samma. Undersökningen är gjord av journalistfackets sektion för funktionshindrade medlemmar, Disabled Member's Council.

DMC arbetar för en korrekt representation av personer med funktionshinder, både i media och inom yrkeskåren. Deras kärnfråga är att journalistfackets medlemmar ska följa fackets egen policy. I denna stadgas att medlemmar endast ska ange ålder, kön, etnicitet, sexuell läggning, funktionshinder med mera om denna information är relevant. Medlemmarna förväntas också avstå från att skapa eller bidra till material som uppmanar till diskriminering, fördomar, hat eller förlöjligande.

National Union of Journalists har 35.000 medlemmar i Storbritannien och på Irland och är ett av världens största journalistförbund.

www.nuj.org.uk

FOTO | NINA RAMSBY

Konst – inte terapi eller pedagogik

BOKRECENSION

Bok: Mooms-teatern Vem äger rätten till scenrummet?

Författare: Kjell Stjernholm och Henrik Hedenius

Förlag Kolibri AB, Malmö

Utgiven 2006

ISBN 91-85640-36-0

”Vem äger rätten till scenrummet?” en viktig under-
rubrik i en viktig bok, som borde ha ett självklart svar
– den konstnärliga kvalitén.

Boken om Mooms-teatern berättar med inlevelse och
glöd om hur det hela gick till:

Teatern grundades 1987 av teaterchef Kjell Stjernholm
i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan i Malmö.
Där arbetar skådespelare med och utan funktionshinder
tillsammans. På Mooms-teatern var det viktigt att man
skulle arbeta bara med de konstnärliga målen och helt
strunta i alla former av pedagogiska, terapeutiska eller
sociala inriktningar. Det konstnärliga skulle stå främst.

Man arbetade intensivt ända fram till 1992 då Malmö
kommun gick med på att göra det hela till ett heltidsprojekt
inom ramen för omsorgen.

Detta var en stor seger och Mooms-teatern var bland de
första i Europa som nådde dit. Samma år kom också den
första recensenten till teatern – de första fem åren hade
man vägrat. Idag recenserar man i både lokal och riks-
press.

Syftet med projektet, som döptes till Equal, var från
början att utmana den svenska strukturen, att bryta den
strukturella diskrimineringen på arbetsmarknaden. Tea-
tern arbetad med egen utbildning av sina skådespelare men
insåg att det kunde finnas aspekter som de inte själva såg.
Ett annat skäl var omgivningens syn på skådespelarna.
Man kände att en funktionshindrad skådespelare behöver

Teaterhögskolan bakom sig för att få sin status bekräftad.
Teaterhögskolan sa ja, utbildning inleddes och resulterade
i 40 akademiska poäng på skolan. Idag finns en plan gjord
för kommande 20 poäng.

I stället för att tvingas till att vara en bidragstagare eller
som det står: ”våra skådespelare skulle sättas på knall-
transport till förtidspension” är de idag kontrakterade med
marknadsmässiga löner.

Mooms-teatern är inte en välmenande verksamhet för
funktionshindrade. Det är en verksamhet där skådespelare
med funktionshinder utmanar omvärldens välmenande
värderingar. Teatern förnyar, väcker tankar, arbetar mot
fördomar. Mooms-teatern beskrivs tydligt om man ser till
deras visioner och mål.

- Högsta möjliga konstnärliga kvalitet
vid varje givet tillfälle
- Professionellt likaberättigande
- Utbyggd förankring hos omvärlden

Boken om Mooms-teatern visar att gamla inrotade sys-
tem går att förändra. I fantastiska bilder tagna av Henrik
Hedenius, frilansfotograf med huvudinriktning på teater-
fotografi, kan vi följa repetitioner, föreställningar, känslor
och utveckling. Vackra, rörande, dramatiska bilder som
visar en otrolig bredd i kunnande och som hos mig skapar
en känsla av att jag vill se en föreställning.

Gunilla Hårdberg

Posttidning B
STIL
Arenavägen 63
121 77 Johanneshov

DOROTHEE RIEDEL RATZKA

PETERSÉNS VÄG 2
127 41 SKÄRHOLMEN

STIL

12700
LOKAL

Vi ser på dig lite annorlunda.

Sådant som rullstolar, proteser och vita käppar saknar betydelse för oss som arbetar på Stil. Kanske beror det på att de flesta av oss själva har ett funktionshinder.

Det gör att vi förstår nyanserna i ett liv med personlig assistans. Vi vet till exempel hur det känns att bli så beroende av andra människor att man slutar att försöka själv.

Därför vet vi också att det bara är du som kan förändra ditt liv.

En av de mest utvecklande förändringarna är att själv bli arbetsledare för sina assistenter. Ansvaret blir större, men möjligheterna fler.

Välkommen att ta reda på hur många. Ring 08-506 221 50 så berättar vi mer om nästa utbildningstillfälle. Eller besök www.stil.se

STIL
STIFTARNA AV INDEPENDENT LIVING I SVERIGE